

SONJA PLEIJEL

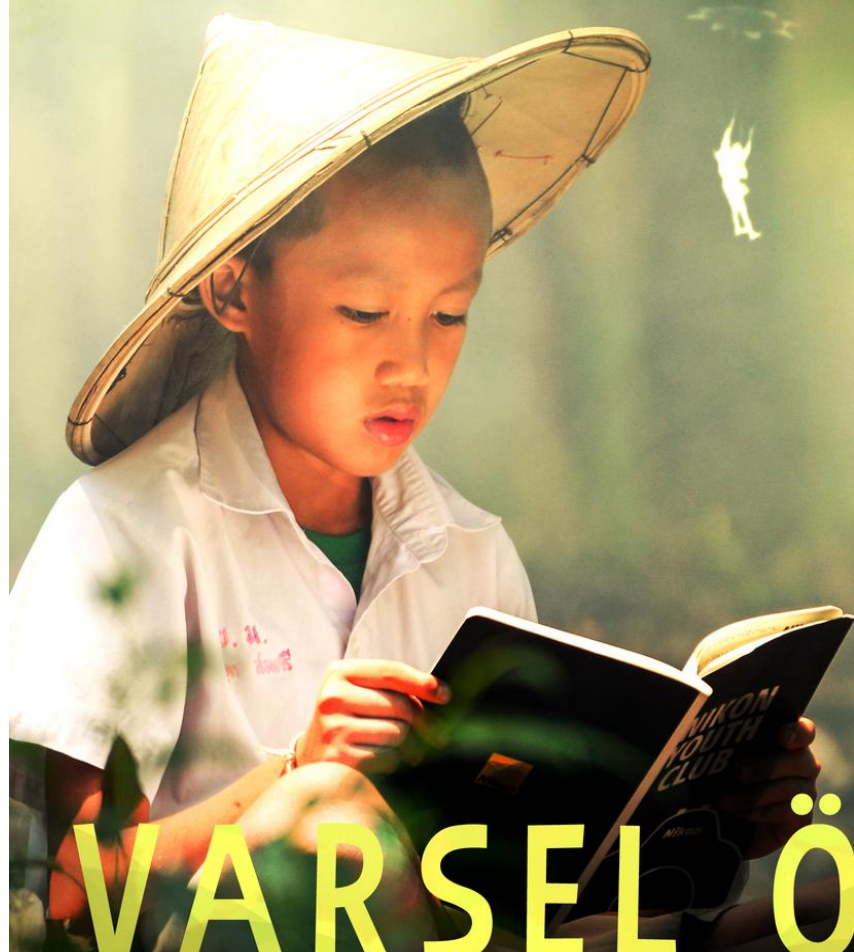
SAGA
EGMONT

VARSEL ÖVER WONOKOJO

SONJA PLEIJEL

SAGA
EGMONT

VARSEL ÖVER WONOKOJO

Sonja Pleijel

Varsel över Wonokojo

Saga

Varsel över Wonokojo

Omslagsfoto: Shutterstock

Copyright © 1975, 2019 Sonja Pleijel och SAGA Egmont, an imprint of
Lindhardt og Ringhof A/S Copenhagen

All rights reserved

ISBN: 9788726036312

1. E-boksutgåva, 2019

Format: EPUB 2.0

Denna bok är skyddad av upphovsrätten. Kopiering för annat än
personligt bruk får enbart ske efter överenskommelse med Saga samt
med författaren.

Lindhardtogringhof.dk

Saga är ett förlag i Lindhardt og Ringhof, ett förlag inom Egmont-
koncernen

Till Mattias

1

Det är solsken när de far. Men det dröjer inte länge förrän alltfler regnmoln kommer farande och himlen åter är helt gråmulen. Bilens sufflett är nerfälld, men den går att dra upp med ett enkelt handgrepp, så regnet kan gärna få komma. Det är härligt med regn!

Jan är glad där han sitter i framsätet bredvid far vid ratten. Han är alltid glad när han åker på en tur bort från Surabaya, han avskyr den heta kvalmiga kuststaden och allt dess vimmel. Idag åker han förstås bort på en längre tur än vanligt och anledningen är väl kanske inte så rolig. Men den saken vill han inte tänka på. Inte nu.

Förväntansfullt sitter han med Civi, det lilla spökdjuret, i knät och njuter av det svalkande luftdraget. Civi är ovanligt uppsluppen, han hoppar hit och dit och vill visst gärna ta ett skutt ut i det fria. Skrattande vänder Jan på huvudet mot sin vän Sarto, som sitter i baksätet bredvid sin mormorsmor, den gamla tjänarinnan Mangon. Sarto skrattar också åt Civis krumsprång, men tyst, så att Tuan Besar, den store vite herren vid ratten, inte ska störas. Mangon har på javanesiska kvinnors vis lagt sin slendang, sin långa batiksjal, om huvudet som skydd mot blåsten och stirrar med liksom tomma ögon upp i rymden.

Det är ovanligt många flygplan som bullrar högt över slätten. Och det är ovanligt mycket trafik också på vägen. I båda riktningar far en ström av bilar, både personbilar och militärtruckar. Oxfärrorna skramlar däremot alla åt samma håll, bort från staden. Och bort från staden drar också en

ström av fotgängare, javanesiska män, kvinnor och barn, tyngda av bördor. Alla verkar att ha bråttom.

Vidsträckta sockerrörsodlingar kantar båda sidor av vägen och så risfält, ett lapptäcke av blänkande vattenspeglar och saftigt nygröna eller skördemoget gula fält, som i avsatser klättrar allt högre upp för sluttningarna.

Bergen! Där är de första. Låga först, allt högre kullar sen, ett böljande landskap av höjder skilda åt av allt djupare raviner och allt vildare bäckar och forsar som nu, i regntiden, är fyllda till brädden och brusande kastar sig nerför stupen. Bilen har kört igenom små städer med vitrappade hus och förbi små javanesiska byar, klungor av bambuhyddor innäslade bland kokospalmer och bananträd. Men sedan blir det glesare mellan de bebyggda trakterna, och växtligheten förändras, mörknar, tätnar. Skyhöga träd behängda med snirklande lianer och långa sjok av mossa växer ihop över vägen och skapar dunkla sagotunnlar. Och där är aporna! Oförskräckt svingar de sig från gren till gren tvärs över bilvägen, svarta, grå, en liten vit! Var den vit? Var den inte en synvilla, en spöksyn? Nu är den borta.

Civi har blivit helt vild. Jan har fäst öglan i ytterändan av hans fånglina kring sin ena handled men blir ändå rädd för att han ska slita sig loss. Känner Civi på sig att han nalkas sin hemort, djungeln?

Vägen har blivit allt smalare, allt ödsligare. Nu har de inte sett en människa, inte mött en bil på länge. Buicken, deras egen bil, stånkar mödosamt upp för den allt brantare vägbanan, som sicksackar sig uppåt i allt tvärare kurvor. Och just när en glänta öppnar sig i muren av tät skog, hostar Buicken plötsligt till och stannar. Den går inte att få i gång. Motorstopp? Mitt i en brant backe?

Lite ängsligt sneglar Jan på sin far, som hastigt har dragit till handbromsen. Vad ska far göra? I vanliga fall har

han alltid någon av sina javanesiska chaufförer med sig, även när han kör bilen själv. Men det har han alltså inte idag. Så nu måste far klara motorstoppet själv.

”Jan, sätt dig på min plats”, befäller han. ”Håll fotbromsen i botten och se till att handbromsen inte släpper taget. Jag ska ut och se vad det kan vara för fel.”

Jan lämnar hastigt över Civi till Sarto och gör som far har sagt. Medan far öppnar motorhuven ryter han åt Sarto: ”Spring iväg till byn där nere i dalsänkan och hämta hit så många karlar du kan få tag i. Har de hästar, så hit med dem också! Och du, Mangon, skaffa hit några stora stenar och lägg dem under bakhjulen. Raska på!”

Sarto traskar iväg, långsamt, liksom ovilligt. Varför det? Är han rädd för något? ”Håll i Civi ordentligt!” ropar Jan efter honom. Då vänder Sarto sig om och står stilla med Civi i famnen. Han stirrar så konstigt. Så ropar han: ”Jag kan väl hålla i Civi lika bra som du!”

Jan har annat att tänka på. Medan far och Mangon sysslar med bilen sitter han krampaktigt stel med högra foten på bromspedalen och högra handen klämd om handbromsen, livrädd för att bilen ska börja kana bakåtneråt. Så tyst det är överallt. Nej, inte helt. Långt bort hörs ett ihållande brus. Ett vattenfall? Inte en enda fågel ropar i den mörka skogen, inte en enda apa syns till i det täta lövverket. Finns det andra djur därinne i dunklet? Kanske farliga?

Då hörs fars röst. ”Oljan är slut”, säger han. ”Hur tusan har det gått till? Lampan blinkade inte! Nu är motorn åt fanders!” Det är ingen som svarar. Tystnaden djupnar. Bortom dalsänkan reser sig hiskligt höga bergväggar, klädda med svart skog. Vulkantopparna ovanför skogsbältet döljer sig bakom en tung mur av dimma, som tycks pressa sig allt längre och längre ner. Så olycksbådande ödsligt allting verkar. Varför kommer inte Sarto?

Jo, där är han. Bakom honom på stigen i skogsdunklet går en gammal böjd gubbe, *en* gubbe. Och med sig har han faktiskt en häst. *En* häst, en ynkligt mager liten ponny. Det tar olidligt lång tid innan de är framme vid bilen. Far börjar fråga ut gubben, men de förstår inte varandra, så Mangon får vara tolk.

"Nej", förklarar Mangon. "Det finns inga karlar och inga hästar i byn just nu. De som inte är inkallade till försvarsarbeten jobbar på plantagerna i trakten."

"Dumheter!" utbrister far, som om han inte tror på de orden. "Fråga gubben om ingen buss är på väg hit upp snart."

"Nej", tolkar Mangon. "Bapak (gammelfar) här säger att bussarna också är inkallade till försvaret. Det är bara postbilen som går, ibland. Den körde förbi igår."

Far grubblar en stund. Så säger han, befallande: "Säg åt den gamle att han ska rida ner till bensinstationen här neråt stora vägen och skaffa hit några burkar motorolja, jag ska ge honom pengar."

Alla står tysta medan den store herren ritar upp en burk motorolja med bokstäverna och bilden av etiketten på ett blad ur sin anteckningsbok. All Jans resglädje är som bortblåst. Nej, det är inte bara bilens belägenhet, inte bara kylan och den regndigra ödsligheten som gör honom beklämd. Gubben ser så skröplig ut. Han kanske inte ens kan rida?

"Nej, det kan han inte", förklarar Mangon nu. "Det var länge sedan som Bapak här kunde ta sig upp på en häst."

"Då får han gå till fots", bestämmer far. "Säg åt gubben att han ska få sig en ordentlig slant för besväret. Men han ska gå, nu, genast!"

Gubben traskar faktiskt iväg, med den lilla hästen bredvid sig, kanske som ett stöd?

Och så kommer regnet, som ett susande dån. Far täcker hastigt över bilen, och så kryper de in på sina platser under suffletten. Jan har tagit tillbaka Civi från Sarto. Det blev liksom ett ögonblicks slagsmål då, eller kanske inte direkt ett slagsmål. Men Jan märkte Sartos avvärjande rörelse och den egendomligt uppflammande lågan i hans svarta ögon. Och när de steg upp i bilen, då hörde han ett viskat ord i baksätet. Han uppfattade inte ordet, bara tonfallet. Det var obehagligt.

Jan sluter armen hårdare om Civi. Han har inte ägt Civi så länge, bara någon månad. Men han har fäst sig vid det lilla spökdjuret. På något sätt behöver han det. Det har länge varit bestämt - Sarto och han har bestämt det - att de ska återge Civi friheten, i en skog där han hör hemma. Men den stunden har inte kommit än. Inte på länge än. Obehagliga tankar eller bilder går faktiskt att skjuta ifrån sig.

Men där finns plötsligt bilden av den gamle mannen. Och den lilla magra ponnyn. Ska de orka gå hela vägen ner till bensinstationen och sen hela vägen upp för alla backar i ösregnet? De är säkert redan plaskblöta. Och den bilden, hör den på något sätt ihop med det där nyss viskade ordet i baksätet? Nej, vissa tankar eller bilder går faktiskt inte att skjuta ifrån sig.

"Pappa!" utbrister Jan plötsligt. "Jag tycker att det var t-t-taskigt!"

"Taskigt?" upprepar far långsamt, som om han inte känner till det ordet eller tänker på annat. "Jaså, du menar att jag bar mig nedrigt åt mot gubben? Jan, hör på! Ibland måste man göra saker som man kanske inte gillar. Livet är sådant. Antingen segrar man, eller också blir man besegrad. Ibland måste man göra sig hård för att klara sig."

"Och så att andra kanske inte klarar sig?"

Jan har aldrig tidigare vågat trotsa far. Men han har gjort det nu. Och det trots som han i hemlighet har känt så många gånger förr växer medan han hör far svara: "Ja, ibland så att andra inte klarar sig. Ibland har man inte något annat val."

"Du kunde väl valt att låta Sarto gå, och mig, eller också kunde du ha gått själv!"

"Jan, hör på! Det är krig nu!"

"Än sen då? Förresten är det ju inte riktigt krig än. Inte här."

"Jo, här! Du vet ju att Java redan har bombats. Att det är därför som jag nu evakuerar dig! När som helst brakar det också löst på allvar här. Jag kan omöjligt lämna dig ensam på en öde landsväg. Och inte heller Mangon och Sarto. Jag har ansvar för er tre."

"Du menar väl fyra i så fall. Du glömde Civi."

Med ens kastar far huvudet bakåt och brister i gapskratt. Eller, är det ett skratt? Ett skratt brukar väl uttrycka glädje? Det finns inte någon glädje i fars egendomliga strupljud. Och det är konstiga ord som han sedan säger.

"Jan! Du tycker att jag har varit hård många gånger, inte sant? Hård också mot dig, inte sant? I så fall, Jan, i så fall har det varit för att hjälpa dig. Man måste kuva sin rädsla, för med rädsla och osäkerhet kommer man ingenstans. Det var det jag ville lära dig. Kom ihåg en sak. Allt vad jag har gjort under senare delen av mitt liv, det har jag gjort för dig."

En massa förvirrande tankar snurrar runt i Jans huvud. Vad menar far? Varför pratar han så här med honom, nu? Det har han aldrig någonsin gjort. Känner man inte sin egen far? Och plötsligt är bilden av mor där. Mor, som ligger ensam och sjuk nere i Surabaja.

"M-m-mor då?" stammar han. "Varför pratar du bara om mig?"

”Jo, det jag gör, det gör jag också för Greta”, svarar far långsamt. Så ändrar han tonfall och tillägger: ”Jan, hör på. Om du skulle bli lämnad ensam, jag menar, utan mor och mig, så laga att du får komma till mors land, Sverige. Jag har stoppat en anteckningsbok med adresser och råd i din kappsäck. Och en mapp med bankböcker och pengar. Lås in de sakerna, men ta dem med dig, om du skulle bli flyttad någonstans.”

”Bli flyttad? Av vem då?”

Far svarar inte på frågan. Vill han inte svara på den?

”Varför vill du att jag ska flytta till Sverige?” frågar Jan då.

”Sverige har inte ännu blivit indraget i kriget i Europa, det kanske slipper i fortsättningen också. Du har många släktingar där som kan ta hand om dig. Det har du inte i mitt land, Holland.

”V-v-varför kan jag inte stanna här då, i Nederländska Ostindien?”

Det dröjer länge innan far svarar. Till sist säger han, med långa avstånd mellan orden: ”Det är inte säkert att Nederländska Indien kommer att bestå, Jan. Det är inte så säkert att någonting av det gamla kommer att bestå.”

En isande känsla kryper uppför Jans ben, ända upp i hans hårfäste. Han vet inte vad han ska säga, vad han ska fråga eller inte fråga. Han trycker Civi hårt intill sig. Åh, han och Civi fryser, de fryser så de skakar. Men Civi fryser ju bara med kroppen, han är ju bara ett litet djur, han förstår ingenting. Jan känner en klump stiga upp i strupen, en klump av det slag som han får när han blir rädd eller upprörd.

”Pappa!” skriker han plötsligt. Men det är ingen som hör hans skrik. Just i detta ögonblick hörs motorbuller. En bil? En bil! Människor! Far hoppar ur Buicken och hejdar den främmande bilen, en Ford, med en rörelse av sin hand. Han